

AKADEMİK KİTABXANALARIN ELMI-TƏDQIQAT MƏRKƏZLƏRİNƏ KONSALTİNG XİDMƏTİNİN ƏSAS İSTİQAMƏTLƏRİ

Xuraman Ağayeva

*Sənəd menecmenti kafedrasının dosenti,
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru
khuraman_v@mail.ru*

Xülasə: Məqalədə akademik kitabxanalarda elmi-tədqiqat konsaltinqinin əhəmiyyətindən bəhs olunur və qeyd edilir ki, elmi-tədqiqat konsaltinqi istifadəçilərə dərindən təkbətək təlim verir. Elmi-tədqiqat üzrə konsaltinq xidmətinin məqsədi istifadəçini tədqiqat məqsədlərinə nail olmaq üçün lazım olan bacarıqlarla təchiz etmək, ənənəvi, çap, həm də elektron formatda informasiya resursları üzrə maarifləndirmək məqsədi güdür. Məqalədə həm də sahə üzrə həm ənənəvi, həm də pullu xidmətlərin əhəmiyyətindən bəhs edilir.

Açar sözlər: akademik kitabxana, informasiya, konsaltinq, elmi-tədqiqat, pullu xidmət, fərqli xidmət

Giriş: XX əsrin 90-cı illərin ortalarından etibarən bir çox müəssisələrdən istifadəçilərin fiziki olaraq kitabxana-informasiya müəssisələrinə gəlmə imkanı azaldı. Bu kitabxana-informasiya müəssisələrinin işinə yeni informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi ilə bağlı idi. Yeni informasiya texnologiyalarının tətbiqi ilə virtual sifariş, virtual sorğu, virtual çatdırma, virtual metodiki xidmət kimi yeni xidmət sahələrinin inkişafı ilə bağlı olaraq istifadəçilərə kitabxana xidmətlərinə uzaqdan daxil olmaq imkanı verdi. Əksər kitabxanaçı-biblioqraf mütəxəssislər iddia edirlər ki, bu dəyişikliklərdə əsas məqsəd sadə tədqiqat prosesinə yardım etmək deyil, əksinə, bu gün istifadəçilərin kitabxanaçı-biblioqraflar tərəfindən göstərilən yardıma həmişəkindən daha çox ehtiyacı var.

Cəsarətlə demək lazımdır ki, kitabxanaçı-istifadəçi qarşılıqlı əlaqəsi artıq informasiya əsrinin tələblərinə cavab verə bilmir. Kitabxanadan istifadə üzrə təlim ənənəvi təlimdən çoxmərhləli və təkmil informasiya mədəniyyəti təlim proqramına doğru inkişaf etməlidir.

Məsələnin qoyuluşu: Elmi-tədqiqat konsaltinqi və kitabxana-informasiya təhsili işi informasiya mədəniyyəti bacarıqlarının öyrədilməsi üçün tanınmış üsullardandır. Tədqiqat konsaltinqi başqa xidmət növlərindən fərqli olaraq, istifadəçini kitabxana təliminin təklif edə bilmədiyi təkbətək təlimə cəlb edir.

Kitabxanaçı-biblioqrafların tələbələrle “buraxılış işi müəhəbbəsi”, “kurs işi ilə bağlı məsləhət”, “fərdiləşdirilmiş tədqiqat məsləhəti”, “fərdi təhsil”, “araşdırma təlimi”, “buraxılış işi məsləhəti” kimi müxtəlif terminlərlə tanınan təkbətək müəhəbbələr və ya “tədqiqat yardım proqramı” ilə müraciət edirlər. Tədqiqat

məsləhət xidməti, onun təqdim etdiyi xidmət üsulu XX əsrin 80-ci illərinin əvvəllərindən kitabxanaçılıq üzrə nəzəri ədəbiyyatda müəyyən edilmişdir.

Elmi-tədqiqat konsaltingi istifadəçilərə dərindən təkbətək təlim verir. Nəzərdə tutulmuş tədqiqat məsləhət xidməti fərdi istifadəçilərin xüsusi ehtiyaclarını ödəmək üçün hazırlanmışdır. Tədqiqat üzrə konsalting xidmətinin məqsədi həm istifadəçini tədqiqat məqsədlərinə nail olmaq üçün lazım olan bacarıqlarla təchiz etmək, istifadəçini həm ənənəvi, çap, həm də elektron formatda informasiya resursları üzrə maarifləndirmək məqsədi güdür. Burada əsas diqqət istifadəçi üçün tədqiqat nəticələrinin əldə edilməsi və ya təmin edilməsi deyil, əksinə, istifadəçiyə həm qısamüddətli, həm də uzunmüddətli məqsədlərə nail olmaq üçün lazım olan bacarıqları, informasiya axtarış üsullarını inkişaf etdirməyə kömək etməkdir.

“Fərdi tədqiqat məsləhət xidməti” istifadəçilərin tədqiqat sorğularını həll etmək üçün təkbətək müsahibə və ya üz-üzə, tetatet görüş yolu ilə həyata keçirilən kitabxana təhsili xidmətidir. Uzun müddətdir ki, o, tədrisdə mühüm rol oynayır və istifadəçilərə informasiya mənbələrini tapmaqda yardım edir. Ənənəvi fərqli xidmət və tələbələrə tədqiqat layihələri və ya digər məlumat sorğuları üzrə yardım üçün kitabxanaçı-biblioqraflarla müsahibə imkanı təklif edir.

Tədqiqata yardım proqramlarının faydaları aşağıdakılardır:

- Kitabxanaçılar tərəfindən istifadəçilərin istəkləri əsasında təkbətək, yəni fərdi təlimlərin keçirilməsi;

- Hər iki iştirakçı tərəf üçün birgə informasiya axtarışını təmin etmək;

- Kitabxana üçün ictimaiyyətlə əlaqələr mənbəyi olmaq və ictimaiyyətlə əlaqələri gücləndirmək;

- Tələbələrə xidmət tələb etməklə kitabxana və tədqiqatla bağlı problemləri aradan qaldırmağa kömək etmək.

Məsələnin izahı: Tədqiqat konsalting xidməti çərçivəsində bakalavr tələbələri ilə fərdi müsahibələr digər tədqiqatçılarla müqayisədə daha çox olur. Bundan əlavə, yuxarı kurs tələbələrindən birinci kurs tələbələrinə nisbətən tədqiqat məsləhəti xidmətlərindən daha çox faydalandıqları bildirilir. Buna görə də qərara ehtiyac olduqda kitabxanaçı-biblioqraflar yuxarı kurs tələbələri ilə təhsil işlərinin planlaşdırılmasına üstünlük verməlidirlər. Tədqiqata yardım proqramları yeni olmasa da, bu günün dəyişən informasiya mühitinin tələblərinə cavab verən müxtəlif xüsusiyyətlər təklif edir.

Akademik kitabxanalarda tədqiqatçılara daha səmərəli xidmət göstərmək üçün kitabxanalar sadəlik və ardıcılıq, əlçatanlıq və fərdi xidmət kimi məsələləri ön plana çəkməlidirlər. İstifadəçilərin öyrənmə üsulları və məlumat axtarışı üsulları dəyişdikcə xidmət modelləri dəyişməlidir. Kitabxanalar dəyişən öyrənmə üsullarına və istifadəçilərin məqsədlərinə uyğunlaşmaq üçün yenilikçi və fəal təşkilatlar olmağa davam etməlidir. Aydındır ki, “hamıya uyğun” standart tətbib olunmalıdır. Yəni hər istifadəçinin akademik səviyyəsinə uyğun xidmət təklif olunmalıdır.

Kitabxana xidmətləri ilə tələblərə cavab vermək çətin ola bilər, lakin istifadəçiləri dinləmək və onların ehtiyaclarına uyğun cavab vermək istifadəçilərin akademik inkişafına töhfə verə bilər.

Tədqiqatçılar kitabxanaçılara istifadəçilərlə fərdi ünsiyyət qurmaq və fərdi xidmət göstərməklə fəal olmağı təklif edir və istifadəçilərin tədqiqat xidmətinə ehtiyacları, tədqiqat prosesinin müxtəlif mərhələlərinə və mövzu sahələrinə görə dəyişdiyini və tədqiqata dəstək xidmətində “vasitəçi” və yaxud “informasiya brokeri” kimi qəbul edildiklərini bildirirlər.

Akademik kitabxanalarının əsas vəzifəsi istifadəçiləri təkcə elmi-tədqiqat materialları ilə təmin etmək deyil, həm də istifadəçilərə informasiyadan istifadə etməkdə müstəqil və səriştəli olmağa imkan verəcək bacarıqlar verməkdir. Birinci kurs tələbəsi və magistrantın, doktorantın bilik səviyyələri, tələbləri eyni deyildir. Müxtəlif istifadəçi ehtiyaclarına uyğun olaraq fərdiləşdirilmiş tədqiqat dəstəyi təmin edilə bilər.

Akademik kitabxanalar tədqiqat proseslərinin və informasiyaya çıxışın getdikcə mürəkkəbləşdiyi bir vaxtda istifadəçilər üçün mənalı və fərdiləşdirilmiş xidmət olan “tədqiqat məsləhətçiliyi” vasitəsilə əlavə dəyərli xidmətlər təklif etmək imkanı əldə edir. Elmi-tədqiqat konsaltinginin ümumi elementləri və informasiya məsləhətçiliyi ilə oxşar cəhətləri vardır. Çünki o, üz-üzə ünsiyyəti tələb edir, insan-insan qarşılıqlı əlaqəsinə diqqət yetirir və müəyyən edilmiş istifadəçi ehtiyacları üçün fərdiləşdirilmiş məlumat xidməti təqdim edir. Bu səbəbdən akademik kitabxanalar dəyişən istifadəçi informasiya təminatına cavab vermək və dəyər yaratmaq üçün ənənəvi elmi-tədqiqat konsaltingini informasiya məsləhətçiliyinə çevirə bilərlər.

Nəzəriyyəçi alimlər düşünürlər ki, istifadəçilərə onların yerləşdiyi yerdə xidmət etmək, tədqiqatçılara dəstək vermək və tərəfdaşlıq qurmaq üçün kitabxana divarlarından kənara çıxmaq lazım gələ bilər. Digər tərəfdən, istifadəçilərə “yerində xidmət” göstərməyi universitet kitabxanalarının divarlarından kənara çıxmaq və ya ənənəvi müştərilər-tələbələr, akademiklər, işçilər ilə qarşılıqlı əlaqə yaratmaq üçün müstəqil səylər kimi müəyyən edirlər. Tədqiqatçı alimlər kitabxanaçıların müəssisədənkənar istifadəçilərə xidmət göstərməyə təşviq edən üç amilin olduğunu bildirirlər.

Bəzi kitabxanaçılar, müəyyən bir problem və ya böhrana cavab olaraq xarici istifadəçilər üçün bir xidmət yaratmağın zəruriliyini vacib hesab edirlər. Akademik kitabxanalarda həm ənənəvi istifadəçilər-tələbələr, akademiklər, işçilər, tədqiqatçılar, həm də universitet icmasından kənar istifadəçilər üçün təbiiqlər və xidmətlər göstərmək olar. Bu, ümumiyyətlə, istifadəçiləri kitabxana resursları, xidmətləri və vasitələri haqqında məlumatlandırmaq, istifadəçilərə xidmətlər, resurslar və imkanlar təqdim etmək üçün həyata keçirilən təbliğat və ictimaiyyətlə əlaqələr fəaliyyətlərinə aiddir. Bəzi kitabxanalar isə bu çərçivədə universitet ictimaiyyətindən kənar istifadəçilər üçün ödənişli məlumat və kitabxana xidmətlərini nəzərdə tutur. Bu kontekstdə belə şərh oluna bilər ki, “yerində xidmət” anlayışının tərfi və bu kontekstdə təqdim olunan fəaliyyətlərin məzmunu, növü və hədəf auditoriyası kitabxanaların məqsəd və siyasətlərinə uyğun olaraq dəyişir.

Universitetin ənənəvi istifadəçiləri-tələbələr, akademiklər, işçilər istisna olmaqla, müəyyən istifadəçi icmalarına, məsələn, müəssisələrə təklif olunan pullu xidmətlər, kitabxana və informasiya xidmətlərinin xarici istifadəçilərə çatdırılması üçün həyata keçirilən "təcrübə-genişləndirmə" fəaliyyətləri çərçivəsində nəzərə alınır. Universitet ekosistemindən kənar istifadəçilər üçün ödənişli məlumat məsləhət xidmətləri kitabxanacılara öz peşəkar təcrübələrini əlavə dəyərli xidmətlərə çevirmək imkanı verə bilər.

Universitet kitabxanalarının həm öz müəssisələrində, həm də qurumlarından kənarda görünməsinə, iqtisadi və sosial dəyər yaratmasına şərait yarada bilər. Bundan əlavə, universitet kitabxanalarının xərclərinin artdığı, büdcələri ilə bağlı çətinlik çəkdiyi müasir dünyada kitabxanaların büdcədənkənar maliyyə vəsaiti əldə etmək imkanı yarana bilər.

Onilliklər ərzində kitabxana-informasiya müəssisələri kənar istifadəçilərinin informasiya ehtiyaclarını ödəmək üçün kitabxana xidmətləri göstərməyin alternativ yollarını axtarırlar. Daha geniş ictimaiyyətə çatmaq və kitabxana-informasiya xidmət göstərmək üçün bəzi kitabxanalar tərəfindən pullu xidmətlər yaradılmışdır. Ödənişli xidmətlər ümumiyyətlə kitabxana-informasiya xidmətləri kimi müəyyən edilir. Bura elmi-tədqiqata dəstək, informasiya resurslarının verilməsi və bir qurumun ənənəvi istifadəçilərdən başqa müəyyən istifadəçi qruplarına ödəniş müqabilində təqdim etdiyi mənbələrin və digər resursların paylanması kimi xidmətlər daxildir.

Xarici ölkələrdə pullu xidmətləri kitabxana daxilində ayrıca bölmə kimi qurulan kiçik müəssisələr həyata keçirir. Əksər hallarda xərclərin bərpası əsasında işləyirlər. Pullu xidmətlərin əksəriyyəti adətən böyük kitabxanalar tərəfindən təmin edilir, baxmayaraq ki, həm böyük ictimai kitabxanalar, həm də orta ölçülü kitabxanalar bu xidməti uğurla həyata keçirirlər.

Dünya miqyasında müəssisələr, firmalar ilk dəfə 1950-1960-cı illərdə kitabxanalardan müxtəlif xidmət növləri tələb etməyə başladılar və kitabxanalar bu tələbləri qarşılamağa çalışdılar. 1960-cı illərin ortalarında Amerika Tədqiqat Kitabxanaları Assosiasiyasının (ARL) üzvü olan 57 kitabxanadan yalnız 7-si sənaye sektoru üçün pullu informasiya xidmətləri göstərirdi.

XX əsrin 70-ci illərinin sonundan və 80-ci illərin əvvəllərində bir çox ictimai sektor kitabxanaları, xüsusən də elmi kitabxanalar, onlayn xidmətlər təklif etməyə başladığından dərhal sonra ödənişli xidmətlər həyata keçirilməyə başladılar. Dövlət və elmi kitabxanaların sahibkarlar və bizneslər üçün təklif etdiyi xidmətlərin əksəriyyəti pulsuzdur, lakin adətən elmi kitabxanalar tərəfindən təklif olunan bir çox ödənişli elmi-tədqiqat xidmətləri mövcuddur.

Artıq ödənişli deyil, pulsuz informasiya xidməti göstərən kitabxanalarla bağlı müzakirələr bu gün də davam davam edir. Əlbəttə bu inkişaf etmiş cəmiyyətlərə xas olan inəmələlərdir.

Əsrlər boyu kitabxana-informasiya müəssisələrinin əsas missiyası bütün vətəndaşların əsas hüququ olan informasiyaya azad və bərabər çıxışı təmin etmək və bütün istifadəçilərinin informasiya ehtiyaclarını ödəmək olmuşdur. Bu

məsələ ilə bağlı olaraq kitabxanalar azalan kitabxana büdcələri, nəşr olunan ədəbiyyatın və elektron informasiyanın həcmində böyük artımlar, yerli və yaxud xarici istifadəçilərin xidmətlərinə artan tələblərlə üzləşirlər. Belə bir mühitdə bəzi kitabxana-informasiya müəssisələri öz istifadəçilərinə xidmətləri dayandırmaq əvəzinə xarici tələbatı cavab vermək üçün pullu xidmətlər təklif edirlər.

Akademik kitabxanalar istifadəçilərə xidmət göstərmək üçün məsuliyyət daşıdıqlarını iddia edirlər. Bundan əlavə, bir çox universitet kitabxanaları xarici istifadəçilərə xidmət göstərmək zərurətindən xəbərdardır, lakin göstərilən xidmətlərin səviyyəsi dəyişir. Akademik kitabxanaların öz istifadəçi kateqoriyası olduğu üçün müəssisələrdən gələn sorğulara cavab verməməsi mümkündür. Bu istifadəçilərin digər informasiya təminatçılarına müraciət etmələrinə və istifadəçinin itirilməsinə səbəb ola bilər. Ödənişli xidmətlər isə daxili istifadəçilərə fayda verəcək daha yüksək müştəri xidmətləri standartlarını müəyyən etməyə imkanı verir. Ənənəvi kitabxana-informasiya xidmətləri bəzən müştəri xidmətlərini və ümumi kitabxana xidmətinin səmərəliliyini azaldan mərhələlərdən və qərar qəbul etmə proseslərindən təsirlənir. Ödənişli xidmətlərdəki oxşar əməliyyatlar isə lazımsız addımlardan təmizlənir, nəticədə daha sürətli informasiya axtarışı və xidməti, daha yüksək istifadəçi məmnuniyyəti əldə etməyə imkan verir.

Kitabxanalar tərəfindən göstərilən pullu xidmətlərin uzunmüddətli perspektivdə uğurlu olması üçün kitabxananın xüsusiyyətləri və strukturu həm daxili, həm də xarici mühit müəyyən edilməli və çox yaxşı başa düşülməlidir. Kitabxananın davamlı uğur qazanması üçün ilk növbədə öz qurumuna dəstəyi verməsi vacibdir. Digər tərəfdən, biznes mühitinin yerli, regional və ya global olmasından asılı olmayaraq, informasiya təminatçısı həmin mühitin ümumi tələblərini dərk etməli və onlara cavab verə bilməlidir.

Nəzəriyyəçi alimlər kitabxanalarda təklif olunan pullu xidmətlərdən bəhs edən araşdırmasında qeyd edirlər ki, dövlət kitabxanalarında və ictimai kitabxanalardakı mövcud olan informasiya resursları bütün dünyada biznes üçün çox vacibdir. Araşdırmalarda alimlər dövlət sektorunun çeviklik, investisiya və ya hədəf bazarları və məhsulları seçmək qabiliyyəti baxımından özəl sektorla rəqabət apara bilməyəcəyini iddia edirlər. Onlar qeyd edirlər ki, dövlət sektorunda fəaliyyət göstərən kitabxanaların əməkdaşları müştərilərin ehtiyaclarını ödəmək üçün daha sürətli və çevik hərəkət etməyi öyrənə bilsələr, güclü tərəflərinə diqqət yetirə bilsələr, milli və beynəlxalq şəbəkələrdən faydalana bilsələr, pullu xidmətləri uğurla inkişaf etdirə bilərlər. Bu, onlara transmilli şirkətlərlə ünsiyyət qurmağa imkan verə bilər.

Kitabxana fondlarında bizneslə bağlı informasiya resurslarının və kitabxanaların biznes üçün təklif etdiyi xidmətlərin təbliği kitabxanaların iş dünyasında əhəmiyyətini artıracaqdır. O, həmçinin sahibkarlara müxtəlif kommersiya yardımlarından xəbərdar olmağa imkan verəcəkdir. Kitabxanalar həm də tərəfdaşlıq qurmaqla öz vəzifələrini və iş dünyasındakı əhəmiyyətini gücləndirə bilərlər. Elmi kitabxanalar tərəfindən göstərilən pullu xidmətlər vasitəsilə

müəssisələrlə davamlı ünsiyyət və əlaqə imkanı təmin edilə bilər. Yerli iş adamları ilə universitet arasındakı əlaqələr maliyyə, tələbə təcrübələrinin dəstəklənməsi və digər təhsil imkanları da daxil olmaqla bir çox səbəblərə görə vacibdir. Ödənişli xidmətlər vasitəsilə elmi kitabxanalar öz bilik resurslarından və kitabxanaçı-bibliografların peşəkar təcrübələrindən cəmiyyətin mənafeyi naminə istifadə edirlər. Pullu xidmətlər kitabxana üçün dəyərli marketinq və ictimaiyyətlə əlaqələr vasitəsi ola bilər.

Kitabxanalar tərəfindən təklif olunan pullu informasiya xidmətlərinin güclü tərəflərindən biri kimi müştərilərin ehtiyaclarına uyğun fərdi və ya fərqli xidmətin göstərilməsini artırmaqla. Ödənişli xidmətlər üzrə menecerlər və işçilər müştərilər üçün məlumatların təmin edilməsində etibarlı və əsas tərəfdaşlara çevrilirlər. Ödənişli xidmətlər əlavə dəyər əlaqələri yaradır, məhsuldarlığı artırır və kitabxana-informasiya müəssisələrinə əlavə gəlir mənbələrinin cəlb olunmasına imkan verir. Ödənişli xidmətlər mütəxəssislərin bacarıqlarına və peşəkarlığına əsaslanır. Bu xidmətlər üçün insan resursları çox vacibdir. Bu bacarıqlar aşağıdakı başlıqlar altında qruplaşdırılır:

- Problemin təhlili və problem həll etmə bacarıqları;
- Özünüifadə etmə bacarıqları;
- İnformasiya mənbələri haqqında məlumat alma bacarıqları;
- İnformasiya təminatı bacarıqları;
- Şəxsiyyətlərarası ünsiyyət bacarıqları;
- Nəticəni qiymətləndirmə bacarıqları;
- Tərcümə bacarığı.

Ödənişli xidmətlər kitabxanalara öz istifadəçilərinə fərdiləşdirilmiş, əlavə dəyərli xidmətlər təklif etməyə imkan verir. Mütəxəssislər vurğulayır ki, əlavə dəyərli məlumat sadəcə məlumat dəstlərindən daha üstündür. Ödənişli məlumat xidmətləri müştərilərin ehtiyaclarına uyğunlaşdırılır və tez bir zamanda qarşılır və ən qısa zamanda istifadəçiyə çatdırılır.

Sahibkarlar üçün elmi-tədqiqat xidmətlərində müvəffəqiyyətli olmaq üçün müştəriyə vaxtında dəqiq və uyğun məlumatın verilməsinin vacib olduğunu aydındır. Onlarla sorğu keçirmək tövsiyə olunur və onların konkret tələbatı öyrənilir. Onlar vurğulayırlar ki, effektiv tədqiqat xidməti göstərmək üçün müştərilər haqqında məlumat verəcək sorğu və ya müsahibə ətraflı və geniş şəkildə aparılmalı və onların konkret tələbatı öyrənilməlidir.

Ödənişli xidmətlər xarici istifadəçilərin kitabxana xidmətlərinə olan tələbatını ödəmək, kitabxanaya əlavə gəlir gətirmək və bütün istifadəçilər üçün yeni kitabxana xidməti modellərini yaratmaq üçün effektiv üsul kimi çıxış edə bilər. Bu prosesdə belə xidmətlər gələcəyin kitabxanasını yenidən formalaşdırmağa kömək edə bilər. Kitabxanalar tərəfindən göstərilən pullu xidmətlərin gələcək uğurunun ən mühüm amili xidmətlərin yeni texnologiyalar, yeni elektron məhsullar və e-ticarətin dəyişməsi ilə ayaqlaşma bilməsi, əməkdaşların daim öz bilik və bacarıqlarını inkişaf etdirməsi və yeniləməsidir.

Akademik şəraitdə ödənişli xidmətlər konsepsiyası yeni deyil. Bəzi elmi kitabxanalar ödənişli sənədləşdirmə xidmətləri, müəssisələr üçün tədqiqat xidmətləri və son vaxtlar sisteməlik nəzərdən keçirilən məqalələrə dəstək təklif edir. Ödənişli xidmət modelinin tətbiqi ənənəvi olaraq universitet kitabxanalarında təklif edilməyən ixtisaslaşmış xidmətlər üçün əlverişli seçimdir.

Elmi kitabxanalar tez-tez universitetdən kənar istifadəçi qruplarına pullu xidmətlər təklif edir. Bundan əlavə, universitet kitabxanaları da ənənəvi istifadəçilərinə pullu informasiya xidmətləri təklif edə bilər. Bu xidmətlərə onlayn sürətli axtarış, mövzu üzrə ədəbiyyat araşdırması, sisteməlik baxış kimi xidmətlər daxildir. Məsələn, Tomas Cefferson Universitetinin Kitabxanası ödənişli müqabilində universitetin alimləri, tələbələri və əməkdaşlarına sistemli tərtibat xidməti göstərir.

Xidmət çərçivəsində kitabxanaçılar sisteməlik tərtib komandasına iştirak və məsləhət verir, sisteməlik baxış çərçivəsində ədəbiyyat araşdırması isə kitabxanaçı tərəfindən həyata keçirilir (Tomas Jefferson Universitetinin Scott Memorial Kitabxanası, 2019). Sahibkarlıq Kitabxanası Proqramı (ELP) çərçivəsində Cons Hopkins Universitetinin Kitabxanası həm daxili istifadəçilərə, həm də universitet ictimaiyyətindən kənar istifadəçilərə onlayn kitabxanalarla bağlı xüsusi məsləhət xidmətləri təklif edir (Cons Hopkins Universitetinin Sheridan Kitabxanası, 2019).

Nəticə olaraq qeyd etmək olar ki, akademik kitabxanalarda ödənişli xidmətlər həm universitet daxilində, həm də ondan kənardə istifadəçi icmaları üçün təqdim edilə bilər. Bununla belə, ümumi tendensiya universitet ekosisteminə kənar istifadəçi qrupları üçün ödənişli xidmətlərin göstərilməsidir.

Ümumiyyətlə, sahibkarlıq subyektləri üçün müəyyən ödənişli müqabilində sənədləşmə, kitab krediti və tədqiqat xidmətlərinin göstərilməsi yolu ilə ödənişli xidmətlər çərçivəsində kənar istifadəçilərdən gələn müraciətlər qarşılamağa çalışıla bilər. Ödənişli xidmətlər kitabxanaları cəmiyyətlə inteqrasiya etmək, sosial və iqtisadi dəyər yaratmaq imkanı yaradır. Ödənişli xidmət modelinin kitabxanalar və kitabxanaçılar tərəfindən yenidən qiymətləndirilməsi çətinliklərin imkanlara çevrilməsində vacibdir. Çünki istifadəçi-müştəri ehtiyaclarına uyğun fərdiləşdirilmiş, əlavə dəyər yaradan, istifadəçi-müştəri yönümlü yanaşma ilə xidmətlərin göstərilməsi getdikcə daha çox əhəmiyyət kəsb edir. Ödənişli xidmətlər çərçivəsində yeni xidmət modelləri yaratmaq üçün kitabxanaçılar öz təcrübələrini əlavə dəyər yaradan əlaqələrə, əməkdaşlıqlara və xidmətlərə çevirə bilərlər.

Xarici, yəni universitetdən kənar istifadəçilərə informasiya məsləhət xidmətlərinin göstərilməsi akademik kitabxanaların əhatə dairəsini artırmaqla yanaşı üsullardan biridir. Həm öz daxili icmasına, həm də xarici istifadəçilərə fərdi və ya fərqli kitabxana-informasiya xidməti göstərməyə imkan verir.

Bununla belə, kitabxanaların mövcudluğunun ən mühüm səbəblərindən biri təhsildə, elmi-tədqiqatda imkan bərabərliyi və təqdim etdiyi xidmətlərlə fərdlərə məlumat əldə etmək imkanı yaratmaq, fərdlər və cəmiyyətlər arasında informasiya əlçatanlığının təmin etməkdir. Kitabxana-informasiya müəssisələri bundan sonra da pulsuz və ya zamanın tələbinə uyğun olaraq pullu soraq-bibliografiya və bibliografik informasiya xidmətləri göstərəcək və daim öz sosial öhdəliklərini yerinə yetirəcəklər.

Ədəbiyyat:

1. Ağayeva X.T. Kitabxana innovasiyaları və müasir dünyada kitabxanaların inkişafının perspektivləri //Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya:elmi nəzəri və təcrübi jurnal. 2015. №2. – 32-38.
2. Ağayeva X.T. Kitabxana-informasiya sisteminin idarə olunmasının yeni növü-informasiya konsaltingi //Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya:elmi nəzəri və təcrübi jurnal. 2020. №1. – 55-62.
3. Ağayeva X.T., Bayramova İ.Z. İnformasiya konsaltingi və logistikası kitabxanaçılıq-informasiya fəaliyyətində dinamik və interaktiv prosesdir//Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya:elmi nəzəri və təcrübi jurnal. 2022. №1. – 36-43.
4. Bilgi danışmanlığı və universite kütübhanelerinde bilgi danışmanlığı hizmetleri: yüksek lisans tezi/Deniz Katurcı; tez danışmanı prof. Dr. Oya Gürdal Tamdoğan. Ankara, 2019.– 181 s.
5. İsmayılov N.İ., Ağayeva X.T. Kitabxanalarda bibliografik işin təşkili və metodikası: Dərs vəsaiti. – Bakı: Bakı Universiteti nəşriyyatı, 2018. – 181 s.
6. Tkaliç A.İ. Konsalting xidməti / Tərc.ed: H.Nərimanoğlu,V.Kazımzadə. Bakı, 2011. – 216 s.

X.T.Agaeva

Основные направления консультационного обслуживания научных центров академических библиотек

Резюме: В статье обсуждается важность исследовательского консультирования в академических библиотеках и отмечается, что исследовательское консультирование обеспечивает углубленное индивидуальное обучение пользователей. Цель услуги исследовательского консалтинга – вооружить пользователя необходимыми навыками для достижения целей исследования, провести обучение на информационных ресурсах в традиционном, печатном и электронном форматах. Также в статье рассматривается важность как традиционных, так и платных услуг в сфере.

Ключевые слова: академическая библиотека, информация, консалтинг, научное исследование, платная услуга, различный сервис

Kh.T.Agayeva

The main directions of consulting service to academic libraries' research centers

Summary: The article discusses the importance of research consulting in academic libraries and notes that research consulting provides in-depth one-on-one training to users. The purpose of the research consulting service is to equip the user with the necessary skills to achieve the research goals, to educate on information resources in traditional, printed, and electronic formats. The article also discusses the importance of both traditional and paid services in the field.

Key words: academic library, information, consulting, scientific research, paid service, different service.

Rəyçi: t.ü.f.dok., dos. S.A.Xələfova